

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ХАЛҚАРО РЕЙТИНГ ВА ИНДЕКСЛАРДАГИ ЎРНИ ВА НУФУЗИНИНГ ОРТИБ БОРИШИ

1. Ўзбекистон республикасининг халқаро рейтинг ва индекслардаги ўрнини яхшилаш ҳамда давлат органлари ва ташкилотларида улар билан тизимли ишлашнинг янги механизмини жорий қилиш тўғрисидаги ЎзР президенти фармони (2020 йил, 2 июнь)
2. Ўзбекистон республикасининг халқаро рейтинг ва индекслардаги ўрни

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ХАЛҚАРО РЕЙТИНГ ВА ИНДЕКСЛАРДАГИ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШ ҲАМДА ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИДА УЛАР БИЛАН ТИЗИМЛИ ИШЛАШНИНГ ЯНГИ МЕХАНИЗМИНИ ЖОРИЙ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДАГИ ЎЗР ПРЕЗИДЕНТИ ФАРМОНИ (2020 ЙИЛ, 2 ИЮНЬ)

- Инсон ҳуқуқлари ҳимоясини кафолатлаш, аҳоли турмуш даражасини ошириш, иқтисодий фаолиятда эркинликни таъминлаш, суд-ҳуқуқ соҳасидаги моддий ва процессуал нормаларни такомиллаштиришга қаратилган ислохотлар мамлакатимизнинг халқаро рейтинг ва индекслардаги кўрсаткичлари ошишига сабаб бўлмоқда.
- Жумладан, сўнгги тўрт йил мобайнида мамлакатимиз Мерос жамғармасининг «Иқтисодий эркинлик» индексида 52 поғонага, Жаҳон банкининг «Логистика самарадорлиги» индексида 19 поғонага, «Бизнес юритиш» индексида 18 поғонага кўтарилди.
- Ўзбекистон Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотининг «Мамлакатларга хос хатарларни таснифлаш» тизимидаги 6-гуруҳ мамлакатлари қаторидан 5-гуруҳ мамлакатлари қаторига кўтарилди.

- Фармон доирасида халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлаш бўйича республика кенгаши ташкил этилган.
- Кенгашнинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгилансин:
- мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий-ҳуқуқий тараққиёт даражасини тизимли таҳлил қилиб бориш, турли соҳаларда амалга оширилаётган туб ўзгаришларнинг Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш мақсадларига хизмат қилишини таъминлаш, мазкур йўналишдаги ишларнинг самарадорлигига тўсиқ бўлаётган муаммоларни бартараф этиш;
- Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш мақсадида давлат ҳокимияти ва бошқаруви тизимини такомиллаштириш, жамиятни демократлаштириш, илғор халқаро тажрибага асосланган давлат ва жамият қурилиши соҳасидаги ислохотларни амалга ошириш бўйича ташаббусларни илгари суриш;
- давлат ва жамият ҳаётининг турли жабҳаларини тартибга солишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг лойиҳаларини Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индекслардаги мамлакатнинг ўрнига таъсири нуқтаи назаридан комплекс баҳолаб бориш.
- Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Адлия вазирлиги Кенгашнинг ишчи органлари этиб белгилансин.
- Кенгаш ишчи органлари бўйича тақсимланган Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилашга қаратилган таъсирчан чоралар ишлаб чиқирилиши ва амалга оширилиши ҳамда ушбу йўналишда тизимли халқаро ҳамкорлик олиб боририлиши устидан Кенгаш томонидан назорат ўрнатилади.

- Кенгаш ишчи органлари бўйича тақсимланган Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилашга қаратилган таъсирчан чоралар ишлаб чиқиши ва амалга оширилиши ҳамда ушбу йўналишда тизимли халқаро ҳамкорлик олиб борилиши устидан Кенгаш томонидан назорат ўрнатилади.

-

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 7 мартдаги ПФ-5687-сон Фармони билан ташкил этилган Устувор халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлашни мувофиқлаштириш бўйича комиссия зиммасига Кенгаш фаолиятини ташкил этишга қўмаклашиш ва Кенгаш йиғилишлари оралиғида тегишли йўналишда масъул давлат органлари ишини мувофиқлаштириб бориш вазифаси юклатилсин.
- 6. Масъул давлат органлари ҳамда тадқиқот институтлари тегишли халқаро рейтинг ва индекслар бўйича амалга оширилган ишлар ҳақидаги маълумотларни Кенгаш ишчи органларига мунтазам равишда тақдим этиб борсин.
- 7. Жаҳон иқтисодий форумининг Глобал рақобатбардошлик индексида Ўзбекистон Республикасининг ўрнини акс эттириш бўйича чора-тадбирлар режаси ишлаб чиқилган.
- 8. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги марказий аппарати тузилмасида адлия органлари ва муассасалари бошқарув ходимларининг чекланган сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди доирасида 6 та штат бирлигидан иборат Халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлаш бошқармаси ташкил этилди.

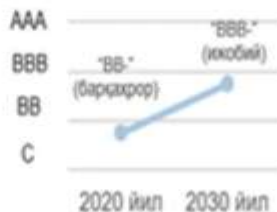
- Ижтимоий-иқтисодий соҳа (Молия вазирлиги):
- 1.Суверен кредит рейтинглари
- (Sovereign credit ratings)
- 2.Аёллар, бизнес ва қонун
- (Women, Business and Law)
- 3.Глобал рақобатбардошлик индекси
- (Global Competitiveness Index)
- 4.Иқтисодий эркинлик индекси
- (Economic Freedom Index)
- 5.Мамлакатларга хос хатарлар таснифлаш тизими
- (OECD Country Risk Classification)
- 6.Логистика самарадорлиги индекси
- (Logistics Performance Index)
- 7.Бюджет очиқлиги индекси
- (Open Budget Index)

- 8.Электрон ҳукуматни ривожлантириш индекси
- (E-government Development Index)
- 9.Инсон камолоти индекси
- (Human Development Index)
- 10.Барқарор ривожланиш мақсадлари
- (Sustainable Development Goals)
- 11.Глобал инновациялар индекси
- (Global Innovation Index)
- 12.Статистик салоҳият индекси
- (Statistical Capacity Indicator)
- 13.Рақобатбардош саноат унумдорлиги индекси
- (Competitive Industrial Performance Index)

Суверен кредит рейтинглар

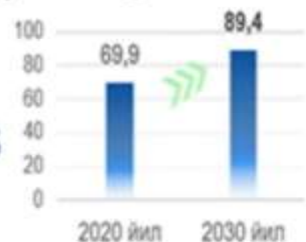
STANDARD & POOR'S

FitchRatings

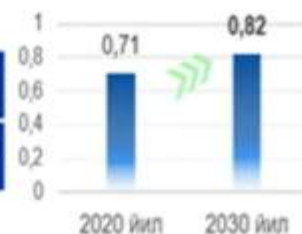
“Бизнес юритиш” индекси

DOING BUSINESS

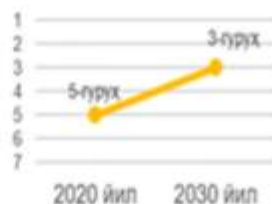
“Инсон камолоти” индекси

UNDP

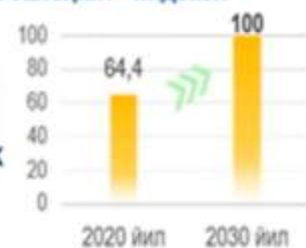
ИХТнинг мамлакатларга хос хатарларни таснифлаш тизими

OECD

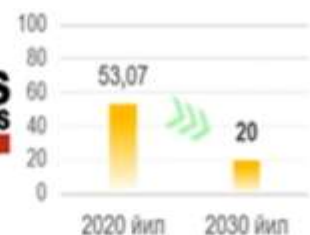
“Статистик салоҳият” индекси

THE WORLD BANK

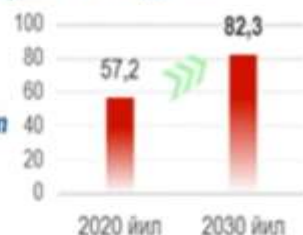
“Матбуот эркинлиги” индекси

REPORTERS WITHOUT BORDERS FOR PRESS FREEDOM

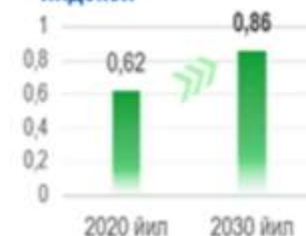
“Иқтисодий эркинлик” индекси

The Heritage Foundation

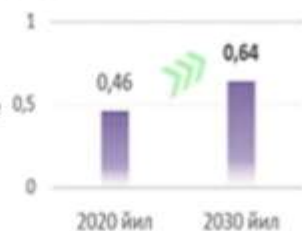
“Электрон ҳукуматни ривожлантириш” индекси

UNITED NATIONS

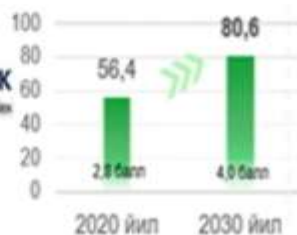
“Ҳуқуқ устуворлиги” индекси

World Justice Project

“Логистика самарадорлиги” индекси

THE WORLD BANK Logistics Performance Index

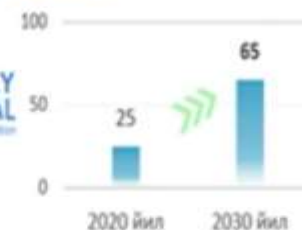
“Жаҳон мамлакатлари демократияси” индекси

The Economist INTELLIGENCE UNIT

“Коррупцияни қабул қилиш” индекси

TRANSPARENCY INTERNATIONAL

- 14.Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни тартибга солиш чекловлари индекси
- (FDI Regulatory Restrictiveness Index)
- Сиёсий-ҳуқуқий соҳа (Адлия вазирлиги):
- 15.Бошқарув сифати индикаторлари
- (Worldwide Governance Indicators):
- - Сиёсий барқарорлик ва зўравонлик / терроризмнинг мавжуд эмаслиги
- (Political Stability and Absence of violence / terrorism)
- - Ҳукумат самарадорлиги
- (Government Effectiveness)
- - Тартибга солиш сифати
- (Regulatory Quality)
- - Аҳолини фикрини инобатга олиш ва ҳисобдорлик
- (Voice and Accountability)

- - Ҳуқуқ устуворлиги
- (Rule of Law)
- - Коррупцияни тийиб туриш
- (Control of Corruption)
- 16.Матбуот эркинлиги индекси
- (Press Freedom Index)
- 17.Коррупцияни қабул қилиш индекси
- (Corruption Perception Index)
- 18.Ҳуқуқ устуворлиги индекси
- (Rule of Law Index, World Justice Project)
- 19.Жаҳон мамлакатлари демократияси индекси
- (Democracy Index)

- “Ўзбекистон Республикасини 2030 йилга қадар ижтимоий-иқтисодий комплекс ривожлантириш концепцияси” лойиҳасида мамлакат Инсон камолоти (тараққиёти) индекси рейтингини 105-ўриндан (2018 йилги ҳисобот бўйича) 40-ўринга кўтариш прогноз қилинмоқда. БМТ Тараққиёт дастурининг 2019 йил декабрь ойида эълон қилинган ҳисоботида Ўзбекистон ушбу индекс рейтингда 108-ўринни эгаллади. Бу дегани, яқин 10 йилда республика мазкур рейтингда 108-ўриндан 40-ўринга, яъни 68 поғонага кўтарилиши керак.
- Инсон тараққиёти индекси (ИТИ) нимани англатади ва нима учун бу ижтимоий тенгсизликни бартараф этишда муҳим кўрсаткич ҳисобланади?
- Ушбу рейтингда 40-ўринга кўтарилиш учун қандай натижаларга эришиш ва дунёнинг қайси давлатлари қаторидан ўрин олиш лозим?
- Охирги йилларда Ўзбекистон мазкур рейтингда неча поғона кўтарилди, бошқа Марказий Осиё давлатларичи?

- **Инсон тараққиёти индекси ҳақида**

- Узоқ вақт давомида дунёда иқтисодий ривожланиш концепцияси якка ҳукмрон бўлиб келган. Қисқача айтганда, ушбу концепциянинг моҳияти ниҳоятда содда ва тушунарли: иқтисодиёт ва меҳнат самарадорлигининг ўсиш суръати юқори бўлган, ялпи ички маҳсулоти (ЯИМ) ва аҳоли жон бошига ўртача даромади юқори бўлган мамлакат фаровон ҳисобланади. Бу концепция содда ва тушунарли бўлгани туфайли ҳамон одамлар таваққурига ўз таъсирини ўтказиб келмоқда. Аммо XXI аср бўсағасида иқтисодий ўсишнинг ўзи асосий мақсад эмаслиги аён бўлиб қолди. Жамиятнинг даромадлари фақат восита холос: улар кам таъминланган аҳоли қатламларини ижтимоий қўллаб-қувватлаш дастурларига ҳам, қуролланишга ҳам, маорифни ривожлантиришга ҳам, шунингдек ҳалқ фаровонлигига таъсир кўрсатмайдиган лойиҳаларни амалга оширишга ҳам сарфланиши мумкин. Шу сабаб, турли мамлакатлардаги турмуш сифати ҳар доим ҳам ўртача даромад даражасига мос келавермайди. Бундан ташқари, мамлакат ЯИМи нотекис тақсимланиши ҳам мумкин. Хуллас, ЯИМ даражаси ҳам, ўсиш суръати ҳам тараққиёт ва муваффақиятнинг асосий мезони бўла олмайди. Бунга англаш янгича ёндашувни – Инсон тараққиёти концепциясини шакллантириш имконини берди.
- Ушбу концепцияни вужудга келишига ҳинд иқтисодчиси, 1998 йилги Нобель мукофоти лауреати Амартья Кумар Сен ва покистонлик машҳур иқтисодчи Маҳбуб ул-Ҳақ катта ҳисса қўшишди. Бир неча ўн йил давомида Инсон тараққиёти концепцияси нафақат назария, балки жамият ривожланишининг комплекс моделига айланди.
- Инсон тараққиёт концепциясига кўра, жамият ривожланиши марказида фақатгина оддий иқтисодий кўрсаткичлар эмас, балки аввало инсон туриши керак. Тараққиётнинг пировард мақсади ва унинг самарасининг бош мезони – одамларнинг имкониятларини кенгайтириш, уларнинг табиий, жамиятда умум эътироф этилган қадриятларга мос келадиган маънавий ва моддий эҳтиёжларини сифатлироқ қондириш, янада юқори турмуш даражасига эришиш демакдир.

- Саломатлик ва узоқ умр кўриш, моддий фаровонлик, таълим даражаси, меҳнатдан маънавий қониқиш, хавфсизлик, маданий хордиқ каби тушунчаларни қамраб олади. Асосий кўрсаткич сифатида “Инсон тараққиёти индекси” (Human Development Index – HDI) қабул қилинган. У йиғма индекс бўлиб, мамлакат ютуқларининг ўртача даражасини уч йўналиш: саломатлик ва узоқ умр кўриш (умр давомийлиги), таълим сифати ва даражаси (таълим олиш давомийлиги) ҳамда муносиб ва фаровон ҳаёт кечириш даражаси (аҳоли жон бошига ялпи миллий даромад) бўйича баҳоланади.
- Бундан ташқари, муайян мамлакатда инсон тараққиёти даражасини ўлчашда ва давлатлараро таққослашда “Тенгсизликни ҳисобга олган ҳолда инсон тараққиёти индекси” (Inequality-adjusted Human Development Index – IHDI), “Гендер ривожланиши индекси” (Gender Development Index – GDI) ҳамда “Гендер тенгсизлиги индекси” (Gender Inequality Index – GII) каби кўрсаткичлар ҳам қўлланилади.

**Инсон тараққиёти индекси ва унинг таркибий кўрсаткичлари
(2019 йилда эълон қилинган Инсон тараққиёти ҳисоботи бўйича)**

Рейтинг- даги ўрин		Инсон тараққиёти индекси (HDI)	Кутилаётган умр давомийлиги	Кутилаётган таълим олиш давомийлиги	Ўртача таълим олиш давомийлиги	Аҳоли жон бошига ялпи миллий даромад
1	Норвегия	0,954	82,3	18,1	12,6	68 059
2	Швейцария	0,946	83,6	16,2	13,4	59 375
3	Ирландия	0,942	82,1	18,8	12,5	55 660
35	Бирлашган Араб Амирликлари	0,866	77,8	13,6	11	66 912
36	Андорра	0,857	81,8	13,3	10,2	48 641
36	Саудия Арабистони	0,857	75,0	17,0	9,7	49 338
36	Словакия	0,857	77,4	14,5	12,6	30 672
39	Латвия	0,854	75,2	16,0	12,8	26 301
40	Португалия	0,850	81,9	16,3	9,2	27 935
41	Қатар	0,848	80,1	12,2	9,7	110 489
42	Чили	0,847	80,0	16,5	10,4	21 972
43	Бруней	0,845	75,7	14,4	9,1	76 389
43	Венгрия	0,845	76,7	15,1	11,9	27 144
45	Бахрейн	0,838	77,2	15,3	9,4	40 399
49	Россия	0,824	72,4	15,5	12,0	25 036
50	Беларусь	0,817	74,6	15,4	12,3	17 039
50	Қозоғистон	0,817	73,2	15,3	11,8	22 168
70	Грузия	0,786	73,6	15,4	12,8	9 570
81	Арманистон	0,760	74,9	13,2	11,8	9 277
87	Озарбайжон	0,754	72,9	12,4	10,5	15 240
88	Украина	0,750	72,0	15,1	11,3	7 994
107	Молдова	0,711	71,8	11,6	11,6	6 833
108	Туркманистон	0,710	68,1	10,9	9,8	16 407
108	Ўзбекистон	0,710	71,6	12,0	11,5	6 462
122	Қирғизистон	0,674	71,3	13,4	10,9	3 317
125	Тожикистон	0,656	70,9	11,4	10,7	3 482

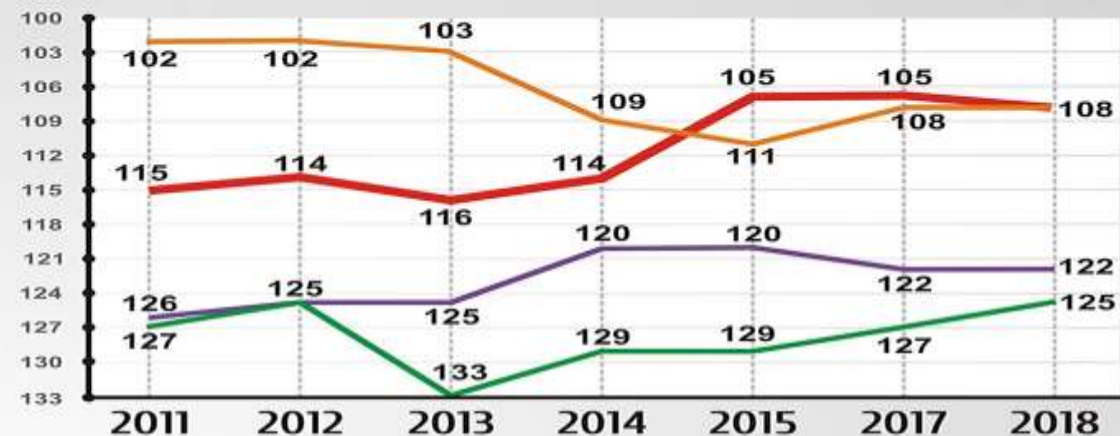
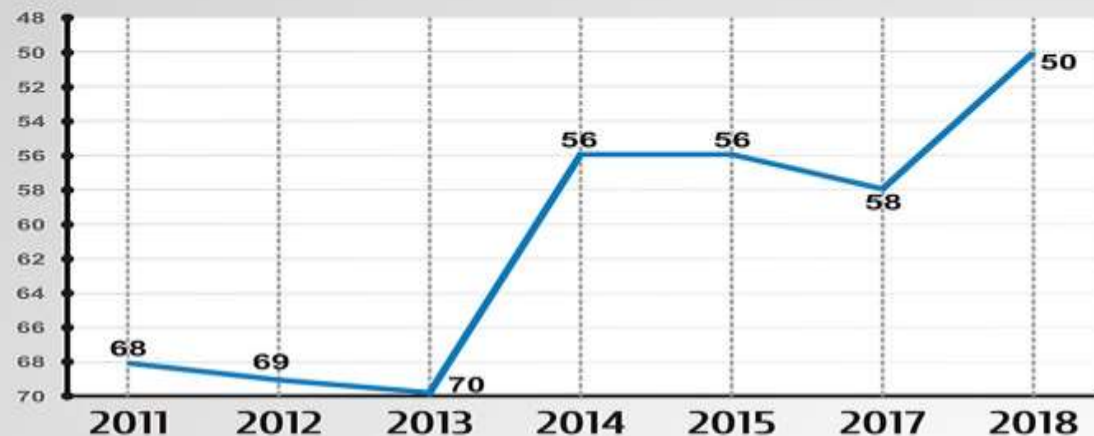

- **40-ўринга кўтарилиш учун қандай натижаларга эришиш керак?**
- БМТ Тараққиёт дастурининг 2019 йил декабрь ойида тақдим этилган ҳисоботига кўра, “Инсон тараққиёти индекси” (Human Development Index) рейтингда қатнашган 189 мамлакат шартли равишда, уларнинг ривожланиш даражасига қараб 4 та гуруҳга бўлинган. Биринчи гуруҳ мамлакатлари “Жуда юқори инсон тараққиёти” (Very High Human Development) кўрсаткичига эга давлатлар бўлиб, 62 та мамлакатни ўз ичига қамраб олган. Яъни, бу давлатлар мазкур рейтингда 1 дан 62 гача бўлган ўринни эгаллашган.
- Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий комплекс ривожлантириш концепцияси лойиҳасида прогноз қилинганидек, 2030 йилга қадар мазкур рейтингда 40-ўринни эгаллаш кўзда тутилган. Бу дегани, инсон тараққиётининг жуда юқори кўрсаткичига эга давлатлар қаторидан ўрин олиш тахмин қилинмоқда. Хўш, бунинг учун қандай натижаларга эришиш ва қайси мамлакатлар қаторидан ўрин олиш керак бўлади? Инсон тараққиёт индекси йиғма кўрсаткич бўлиб, ўзида одамларни яшаш даражасининг учта таркибий қисмини (умр давомийлиги, таълим сифати ва фаровонлик даражаси) ўз ичига қамраб олгани сабабли, айнан қайси кўрсаткич бўйича қандай натижага эришиш кераклигини башорат қилиш қийин. Аммо, мазкур рейтингда 35 дан 45 ўрингача жой олган мамлакатлар эришган натижаларга қараб буни тахмин қилиш мумкин.

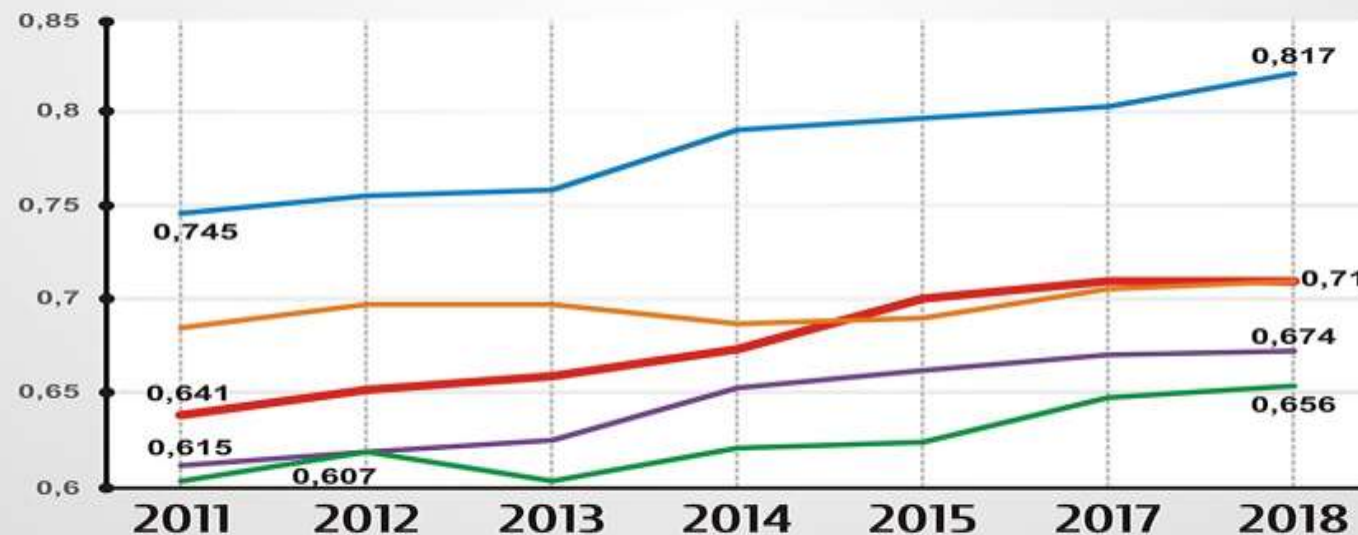
Марказий Осиё давлатларининг 2011-2018 йилларда инсон тараққиёти индекси рейтингидаги ўрни

- БМТ Тараққиёт дастури доирасида давлатлар бўйича инсон тараққиёти индексини ҳисоблаш ва уларнинг рейтинги 1990 йилдан йўлга қўйилган. Марказий Осиё мамлакатларига келсак, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон 1990 йилдан бошлаб ушбу рейтингда “қатнашади”, Ўзбекистон бўйича 2000 йилдан, Туркманистон бўйича эса 2010 йилдан бошлаб маълумотлар мавжуд.
- Шунингдек, 2010 йилдан бошлаб БМТ Тараққиёт дастури ҳисоботларида инсон тараққиёти индексини ҳисоблаш методологиясига ҳам бирмунча ўзгаришлар киритилди. Бундан ташқари, 2011 йилдан бери мазкур рейтингда иштирок этиб келаётган мамлакатлар сони ҳам муайян миқдорда бўлиб келмоқда: 186 тадан 189 тагача. Шу боис, айнан 2011-2018 йиллардаги даврда Марказий Осиё давлатларининг ушбу рейтингда жой олган ўринлари қай тарзда ўзгарганини ва мазкур мамлакатларда инсон тараққиёти индекси динамикасини кўриб чиқиш мақсадга мувофиқдир.

Марказий Осиё давлатларининг Инсон тараққиёти индекси рейтингдаги ўрни (2011-2018 йилларда)

Марказий Осиё мамлакатларининг инсон тараққиёти индекси динамикаси

■ Ўзбекистон

■ Қозоғистон

■ Туркманистон

■ Қирғизистон

■ Тожикистон

■ ■ ■ Манба: БМТ Тараққиёт дастурининг Инсон тараққиёти бўйича 2011-2019 йиллардаги ҳисоботлари, <http://hdr.undp.org/en/global-reports>

UzAnalytics

- **2022 йилги халқаро рақамлаштириш рейтингларида Ўзбекистоннинг ўрни сезиларли даражада кўтарилди.**
- Хусусан, Жаҳон банкининг «GovTech Enablers» индексига мувофиқ, рақамли кўникмалар ва давлат хизматларидаги инновациялар бўйича 2020 йилга нисбатан 65 поғона [юқорилади](#).
- «GovTech Maturity Index» натижаларига кўра, ҳукумат ва давлат хизматлари сектори бўйича 37 поғона юқорилаб, етакчи мамлакатларнинг «А» гуруҳига кирди.
- Шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан ҳар 2 йилда бир марта ўтказиладиган «Электрон ҳукумат» рейтингига 18 поғона юқорилаб, «юқори/жуда юқори ривожланаётган» мамлакатлар қаторига кирди.
- «Oxford Insights» томонидан ўтказилган «Ҳукуматнинг сунъий интеллектга тайёрлик индекси»да 14 поғона юқорилади.
- «Open data Inception» таҳлиliga кўра, очиқ маълумотлар манбалари ва улар сони бўйича Ўзбекистон 4-ўринни эгаллади.
- Буюк Британиянинг нуфузли Cable ташкилоти томонидан Ўзбекистон мобил интернет нархи энг паст бўлган давлатлар қаторига киритилди ва 15-ўринга кўтарилди.
- Шунингдек, «Inclusive Internet индексида 5 поғона кўтарилиб, 61-ўринни эгаллади.